

ORMANLARLA İLGİLİ TANIMLAMALAR – 2: ORMAN (FOREST)

foresteconomics'te yayımlanma tarihi 27.12.2006

Serdar Yegül ¹

Bu yazıda, uluslararası alanda tanımlanmış orman (forest) tanımları üzerinde durulacaktır.

Uluslararası alanda yaygın şekilde üç orman tanımı kullanılmaktadır. Bu tanımlamalar, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC), Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi (CBD) ve Orman Kaynakları Değerlendirmesi (FRA) tarafından yapılmış olup en çok kullanılan orman tanımı, FRA tarafından yapılan orman tanımıdır.

ÇEŞİTLİ ORMAN TANIMLARI ²

UNFCCC, 2001

'Orman', yüzde 10 - 30'dan fazlası ağaç tepeleriyle kaplı en az 0.05-1.0 hektarlık bir kara alanından oluşur. Bu alanın, 2-5 metre boya ulaşabilecek ağaçlardan oluşması gerekmektedir. Henüz yüzde 10-30'u ağaç tepeleri tarafından kapatılmamış veya ağaçlar 2-5 metre boya ulaşmamış, ancak ormana dönüşmesi beklenen genç doğal meşçereler ve tüm plantasyonlar da UNFCCC'nin tanımına göre orman sayılmaktadır.

CBD, 2001

Orman, yüzde 10'undan fazlası ağaç tepe örtüsüyle kaplı 0.5 hektardan fazla bir kara alanına sahiptir. Bu alanın öncelikli kullanımı, tarım veya diğer orman-dışı alan kullanımı olmamalıdır. Genç ormanların bulunduğu yerlerde ağaçlar 5 metre boya erişebilir yetenekte olmalıdır.

FRA 2000 Ana Rapor

Orman tanımı, tabii ormanları ve orman plantasyonlarını kapsar. Orman, 0.5 hektar alana sahip olup bu alanın yüzde 10'undan fazlası ağaç tepe örtüsüyle kaplıdır. Ağaçlar en az 5 metre boya erişebilmelidir. Henüz değil ama gelecekte, 0.5 hektarlık alanın yüzde 10'unun ağaçların tepe örtüsüyle örtüleceği ve ağaçların 5 metre boya erişeceği tahmin edilen genç meşçereler de orman tanımı içinde yer alır. Orman terimi, tarım alanlarındaki meşçereler kadar üretim, koruma, çok yönlü faydalanma veya muhafaza amaçlı ormanları da kapsar. Orman tanımı, meyve ağaçları plantasyonlarını ve tarım ormancılığı kapsamında yetiştirilen ağaçları kapsamaz.

Bu üç orman tanımını bir tabloda gösterebiliriz. Tablodaki '1', ilgili özelliğin olduğunu, '0' ise ilgili özelliğin olmadığını göstermektedir. "Eşik özellikler" bölümündeki 'n/a' ifadesi veri olmadığı anlamına gelmektedir.

'Orman' Tanımlamaların Sınırlayıcı Faktörleri

Parametreler		UNFCCC	CBD	FRA
İki Bölümlü Sınırlayıcı Faktörler	Genç meşçereler	1	1	1
	Geçici olarak boşaltılmış alanlar	1	0	1
	Orman-dışı alan kullanımı	0	1	1
	Tarım ormancılığı	0	?	1
Eşik Sınırlayıcı Faktörler	En az alan (ha)	0.05-1.0	0.5	0.5
	En az yükseklik (m)	2-5	5	5
	Tepe kaplılığı (%)	10-30	10	10
	Geçici (yıl)	n/a	n/a	.. 10
	Şerit genişliği (m)	n/a	n/a	20

UNFCCC, CBD ve FRA'nın meşçere özelliklerini tanımlayan eşik değerleri birbiriyle uyumludur. Tüm tanımlamalar (i) alan kullanımı ve (ii) ağaç örtüsü temelinde yapılmıştır. Tepe kaplılığı ile ilgili tüm tanımlar (i) en az alan, (ii) en az ağaç boyu ve (iii) en az tepe örtüsü eşik değerlerine sahiptir. CBD ve FRA

¹ Orman Mühendisi, Çevre ve Orman Bakanlığı, Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Genel Müdürlüğü

² Bu yazıdaki bazı değerlendirmeler, 11-13 Eylül 2002 tarihleri arasında İtalya'nın Roma kentinde düzenlenen "Ormanlarla-İlgili Tanımlamaların Uyumlaştırılması İkinci Uzmanlar Toplantısı Zabıtları"ndan alınmıştır.

eşik değerleri tüm ülkeler tarafından kullanılırken, UNFCCC'nin eşik değerleri Kyoto Protokolü Tarafları tarafından kullanılmaktadır.

Hem FRA hem de UNFCCC'nin orman tanımlarının temel özelliği, **geçici olarak boşaltılmış alanlar**³ ifadesinin tanımlarında yer almasıdır. Geçici olarak boşaltılmış alanların alan kullanımı ormancılık olarak belirlenmiştir. Pek çok nedenle tanımlamalarda 'geçici' teriminin kullanılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Ormancılık alan kullanımı kapsamında, orman alanı olarak sınıflandırılan pek çok alan, yakın gelecekte ağaçlarla kaplanamayabilir. Eğer alan, koruma altına alınır ve insan müdahalesinden uzak tutulursa, ağaç örtüsünün yüzde 10'dan daha fazla genişleyeceği ve ağaçların en az 5 metre boya ulaşacağı umulmaktadır.

'Geçici' tanımı hem UNFCCC'de hem de FRA'da mevcuttur. Fakat sadece FRA'daki 'geçici' tanımı açık bir şekilde ifade edilmektedir. **FRA'nın 'geçici'den kastettiği şey, orman alanının kabaca 10 yıl boş kalmasıdır.** Ancak bu boş kalma süresi pek çok durumda suni olarak belirlenmektedir. UNFCCC'nin 'geçici' tanım eksikliğinin sebebi çeşitli ülke durumlarından kaynaklanmaktadır. CBD ise orman tanımında 'geçici' düşüncesini yer vermemektedir. **Özetle, bir orman, eşik değerlere (% 10 kapallık ve 5 m boy) ulaşmadan, o ormana 'orman olmuş'**⁴ denilememektedir.

FRA ve UNFCCC tanımları, geçici olarak boşaltılmış alanları orman olarak kabul eder. CBD tanımlamaları bundan belirgin bir biçimde bahsetmez. Fakat CBD 'genç ormanlar'dan bahseder. CBD'nin belirgin olmayan tanımlamalarından dolayı, genç ormanların boşaltılmış ormanlara denk gelip gelmediği bilinmemektedir. CBD tanımlarında boşaltılmış orman konusunun ihmal edilmesinin sebebi, boşaltılmış orman ifadesinin orman biyoçeşitliliğini ne derece karşıladığı ile ilgilidir. Dahası CBD, bu alanların orman ekosisteminin bir parçası olarak düşünülüp düşünülmeceğini tartışmaktadır. Boşaltılmış alanlar ifadesini kullanan tanımlamalar, biyoçeşitlilik bakımından eleştirilebilir.

Bu husustaki ortak yaklaşım, boşaltılmış alanlar ifadesinin CBD orman tanımları içine alınmasıdır. Çünkü FRA ve UNFCCC orman tanımlarından boşaltılmış alan ifadesini çıkarmak çok zordur. Çünkü onlar bu sürecin iç mantığına iyice yerleşmiştir. CBD tanımlamalarının kullanıldığı bağlam esnektir ve CBD'nin tanımlamaları ayar kabul edebilmektedir.

MEVCUT ORMAN TANIMLARININ GENİŞLETİLMESİ

Mevcut orman tanımları, (i) çevresel ve sosyal kıstas eksikliği ve (ii) üretime aşırı önem verilmesinden dolayı eleştirilmektedir. Anahtar konulardan birisi, 'doğal olarak' yetişmiş bir ormanı orman olarak niteleyen özelliklerin neler olacağıdır. Bu açıdan bakıldığında, orman plantasyonları, bir orman olarak düşünülebilecek "aşırı sade ekosistemler" olarak eleştirilmektedir.

'Doğal olmayan' ormanı tanımlayan girişimler, (i) tür kompozisyonu ve (ii) meşecere yapısı gibi göstergelere işaret etmektedir. Uygulamada kullanılacak tarzda orman tanımlarını birleştirmek, sosyal kıstaslar bakımından daha da zordur. Örneğin, faydaların kolay anlaşılır olmaması ve karşılaştırabilirliğin zor olması nedeniyle, "ormanlardan faydaların hakça paylaşımı" gibi değerlendirmelerin hayata (eyleme) geçirilmesi zordur. Mümkün görünen seçenek, daha detaylı ve kapsamlı fikirsel bir çerçeveden yararlanarak (kıstas ve göstergeler gibi), sosyal konuları ele alınmasıdır.

ÜLKEMİZ VE ULUSLARARASI "ORMAN" EŞİK DEĞERLERİNİN KIYASLAMASI

6831 sayılı Orman Kanununun 1. Maddesine göre devlet ormanları için herhangi bir "en düşük alan" eşik değeri yoktur. Bununla birlikte, aynı kanunun 1. Maddesinin G fıkrasına göre "ormana bitişik olmayan sahipli araziler" için "en düşük alan" eşik değeri 3.0 hektar olmaktadır. Yukarıda da ifade edildiği üzere, UNFCCC'nin "en düşük alan" eşik değeri: en az 0.05-1.0 hektar, CBD'nin 0.5 hektar, FRA'nın ise 0.5 hektar olmaktadır.

Türkiye Orman Enventeri'nde⁵ ise "en az tepe örtüsü" eşik değeri, "Bozuk" ormanlar için % 1-10 arası ve "Normal" ormanlar için ise % 11-100 arası olarak gösterilmektedir. Aynı şekilde, UNFCCC'nin "en az tepe örtüsü" eşik değeri %10-30, CBD'nin % 10, FRA'nun ise % 10'dur.

Gelecek yazıda, 'Orman Alanı'⁶ tanımı üzerinde durulacaktır.

³ Temporarily unstocked areas

⁴ Stocked

⁵ Ankara 1980 Bülteni

⁶ Forest land, forestland, forested land